

אוניברסיטת תל אביב

בבית הדין המשמעתי – באוניברסיטת תל אביב

ד-2020-3

בפני ס. הממונה על המשמעת - פרופ' אמיר חורי

החלטה

רקע עובדתי

הנקבל הנו תלמיד לתואר שני במנהל עסקים בפקולטה לניהול. הנקבל נבחן בבחינה בקורס "אופציות ומכשירים עתידיים". הוראות המבחן אסרו על החזקת חומר עזר כלשהו למעט מחשבון. במהלך המבחן, הבחינה המשגיחה כי בידי הנקבל מצוי פתק קטן רשום בכתב יד צפוף ואשר מכיל מידע הקשור לחומר האקדמי הנלמד בקורס ואשר אסור היה להימצא בחזקתו. בשל כך, נפתחו הליכים משמעתיים נגד הנקבל, וכתב הקובלנה שהוגש בעניינו ייחס לנקבל עבירות של הונאה בבחינה (לפי סעיף 29.3 לתקנון המשמעת) והפרת הוראות בבחינה (לפי סעיף 29.4 לתקנון המשמעת).

במהלך דיון ההקראה שהתקיים בתיק זה, הנקבל הודה במעשים המיוחסים לו והקריא הודעה ששיקפה את החרטה העמוקה שלו על מעשיו הנ"ל. בנימה אישית אציין כי הודעתו וחרטתו של הנקבל הותירו בי רושם חיובי בדבר חרטתו הכנה (של הנקבל) ומחויבותו האותנטית שלא למעוד שוב בלימודיו ובכלל.

הרשעה

נוכח הודאתו של הנקבל, אני מרשיע את הנקבל לפי הודאתו בעבירות הונאה ובעבירות הפרת הוראות על פי כתב הקובלנה, ואשר הנקבל הודה בהם כאמור.

השאלות המרכזיות בהחלטה: היקף העונש ותזמון

השאלה המרכזית בתיק זה היא שאלת העונש (ובעיקר אם תהיה הרחקה בפועל מהלימודים) בנסיבות העניין ושאת התזמון (ומתי יחול העונש שייגזר על הנקבל-המורשע).

שאלות הענישה

בשל הרשעת הנקבל, על פי הודאתו, בהפרת הוראות ובמרמה, עולה שאלת העונש בשתי הרמות כאמור לעיל. ואכן, בישיבה מיום 15.7.2020 נדונו שתי השאלות של היקף הענישה ותזמונה. קרי איזה עונש אמור לחול, והאם העונש צריך להתחיל מיידית כך שיכלול גם את תחילת לימודיו של הנקבל בסמסטר קיץ במודל החמישי בתכנית הלימודים שהוא משתתף בה החל מסמסטר ב הנוכחי.

א. שאלת היקף הענישה הראוי

עמדתי אודות הענישה כבר באה לידי ביטוי בהחלטות קודמות, ובמחיוחד בתיק ד-2019-56. ובכן, שתי תכלית לה לענישה בתיקי משמעת: התכלית הראשונה היא, לתת מענה (עונש) הולם על חריגה מהוראות תקנון המשמעת האוניברסיטאי. והתכלית השניה: הרתעת סטודנטים אחרים מהתנהלות לא תקינה; בבחינת "יש דין ויש דיין". אין כל ספק, שמקרה זה, נופל, מבחינה עובדתית, לגדר הנסיבות של העבירה החמורה של הונאה על פי תקנון המשמעת. לפיכך, כברגיל, יש מקום כמתחייב על פי החלטות ערכאות הערעור בתיקים (תקי 5-2015, ותיק 56-2019) להטיל על הנקבל עונש של הרחקה בפועל. וכך אני מחליט גם במקרה זה.

יחד עם זאת, וכפי שציינתי בהחלטה הקודמת בעניין ד-2019-56, בבסיס הענישה במשפט הפלילי (וכן בתיקי משמעת) עומד אינטרס חברתי נוסף, והוא אינטרס "שיקומי" שהנו לטעמי, גם בעל משקל. וכך כתבתי שם בתיק ד-2019-56 דברים שמתאימים גם למקרה הנוכחי שבפני:

"כאן השאלה איננה אם עונש כזה או אחר מגיע למאן דהוא, אלא אם העונש שייגזר עליו יהיה בעל השלכות מזיקות באופן שאינו מידתי. לטעמי, שיקול זה משתייך למשפחת השיקולם הליגיטימיים בבואינו לגזור את העונש במקרה כזה או אחר. דא עקא, חריג זה של מידתיות, וחרף היותו חריג, נותר לטעמי שיקול לגיטימי שיש לשקלל במכלול שיקולי הענישה בבואנו לגזור את דינו של אדם כזה או אחר בהליכי משמעת. חשוב שהעונש יהיה מידתי! מידתיות זו אינה מלאכותית אלא חייבת היא להשתכלל באספקלריה של "המקרה ו-האדם" העומדים בפני ענישה (כוונתי כאן לנסיבותיו האישיות ואיך שהעונש מתורגם הלכה למעשה בחייו האישיים של הנענש). כל זה כמובן, יעשה ברמה של חריג, במקרים חריגים, ולפנים משורת הדין."

במקרה זה, וברוח ההחלטות של ערכאות הערעור ובייחוד בתיקים ד-2015-5 ו- ד-2019-56, חריגה מהנורמה בדבר הטלת עונש של הרחקה בפועל אינה מוצדקת. קרי – המקרה מצדיק הרחקה בפועל. העובדה שהנקבל לקח אחריות על מעשיו, הודה בהם, ואף הביע חרטה (שבעיני נראתה מאוד כנה) על מעשיו במקרה זה, עדיין אין בה כדי לפטור אותו מרף הענישה המינימאלי לשמקרה של הונאה והכל כקבוע בתקנון וכפי שאני מחוייב על פי הנחיות ערכאות הערעור העלי. לפיכך, אני מחליט להטיל על הנקבל הרחקה בפועל למשך שני סמסטרים. ודוק- עונש זה הנו הרחקה בפועל כמצוות התקנון וערכאות הערעור, ולא יומר בעבודות שירות והוא

משקף את חומרת המעשה נשוא ההרשעה בתיק זה (מעשה העולה לכדי הונאה על פי תקנון המשמעת).

השאלה המרכזית שמצריכה הכרעה כאן, ואשר סביביה סב דיון נוקב בין הקבילה לבין הנקבל, הינה שאלת העיתוי של החלת הענישה (שאלת התזמון). אציין גם ששני הצדדים הגישו לבית הדין, (לבקשתי), תמצית עמדתם לעניין הענישה ותזמונה וזאת בנוסף לדברים שהצדדים נשאו במהלך הישיבה המקוונת שהתקיימה לפני יומיים ביום 15.7.2020.

ב. שאלת תזמון הטלת הענישה

במקרה הנוכחי שאלת תזמון הטלת הענישה היא שאלה מהותית אליבא דשני הצדדים (אם כי כל אחד מהם מחזיק בהשקפה שונה ואף קוטבית ביחס להשקפת הצד שכנגד).

ב"כ הקובלת הנכבד טוען להחלה מיידית של העונש שאמורה לכלול גם את לימודי הנקבל במודל ה-5 בתוכנית בסמסטר קיץ שמתחילה בעוד מספר ימים. וכך כתב ב"כ הקבילה הנכבד במסגרת תגובתו:

"סעיף 59.3 לתקנון המשמעת קובע כי פסק דין של הממונה במקרה של הרחקה בפועל יחול מתום הסמסטר בו ניתן גזר הדין אלא אם כן הורה הממונה אחרת. היות ואנו נמצאים במודל הרביעי (מיני סמסטר כהגדרת הנקבל) ברור כי הרחקה בפועל אפקטיבית מחייבת את הרחקת הנקבל מהמודל החמישי והאחרון (סמסטר קיץ) שכן כל אפשרות אחרת בה ילמד הנקבל משאירה את מקרה זה ללא הרחקה בפועל של ממש ומתן אפשרות לתלמיד שביצע עבירת הונאה במבחן ביום 22/12/19 להמשיך וללמוד כאילו לא אירע דבר ולסיים את מלוא חובותיו למעט הקורס אשר ייפסל בגין הרשעתו בהונאה. תוצאה כזו הנה בלתי מתקבלת על הדעת ואינה מידתית לדעת הקבילה ויש לדחות את בקשת הנקבל להמרת עונש ההרחקה בפועל מסמסטר הקיץ הקרוב ולהורות על הרחקתו מהלימודים עד לסמסטר ב' תשפ"א."

עמדת הנקבל שונה בעניין זה והוא באה לידי ביטוי בשלב הטיעונים לעונש.

דיון והכרעה

רכיב תזמון הענישה הוא רכיב מרכזי בענישה. ולכן, גם הוא (כמו חומרת העונש) אמור להיות מידתי. לאמור, יש לוודא כי תזמון העונש כמו העונש עצמו יעמוד ברציונאל השיקומי-מידתי שהזכרתי לעיל. לפיכך, עלי, כמי שרואה בפניו את מכלול הנסיבות שאופפות את המקרה, לייחס משקל להשלכות תזמון הענישה על המורשע, ולא להחיל את העונש באופן מכאני ופורמאליסטי.

לעניין תזמון הענישה אציין תחליה שהעונש אינו יכול להיות מוטל באופן רטרואקטיבי אלא רק פרוספקטיבי. משהחל סמסטר ב' וכמעט הסתיים בסמוך לקיום הדין 15.7.2020 והחלטה זו, ואנו נמצאים ימים ספורים לפני תיחלת סמסטר קיץ, ובמיוחד שהנקבל סיים 4 מתוך חמישה מודלים בלימודיו, איני רואה לנכון להשית עונש רטרואקטיבי שיפסיק לימודים בסמסטר שכבר החל. זאת ועוד, אותו דין חל, בנסיבות העניין, על סמסטר קיץ שעתידי להיפתח בעוד ימים ספורים 22.7.2020, ואשר במהלכו אמור הנקבל להשלים את המודל החמישי בלימודיו. עמדתי היא, שבנסיבות העניין מתקיים כאן מה שאני מכנה 'רצף לימודי' ואשר קושר בין הלימודים בסמסטר ב לבין המשכם בקיץ. במקרה זה הלימודים בסמסטר קיץ הם חלק אינטגרלי מארבע המודלים שכבר למד הנקבל. ולכן שני הסמסטרים משתלבים לכדי יחידה סמסטריאלית אחת. מכאן, שלעניין התזמון, עונש של הרחקה בפועל לא אמור לחול אם הוא פועל באותו רצף לימודי. לפיכך העונש של הרחקה בפועל למשך שני סמסטרים יחל החל מסמסטר א' הקרוב (התשפ"א), ולא יכלול את סמסטר קיץ הנכחי.

אוסף כי לעניין שיקול הדעת הניתן לי כערכאה נמוכה ולעניין החלת הרחקה בפועל בסמסטר קיץ, בהחלטת ערכאת הערעור בתיק 5-2015 קבע בית הדין לערעורים כי:

יש ליצור מדרג עונשים בשים לב לאופי ההונאה, היקפה ונסיבותיה המיוחדות. אין כל כוונה לספק לעניין זה מבחנים טכניים, ולבית הדין שיקול דעת רחב בקביעת העונש הראוי, (ההדגשה שלי א.ח.). כפי שנפסק למשל בתיק 2015/19, אולם בכל מקרה, להוציא נסיבות משמעותיות ביותר לקולא, אין לחרוג מעונש המינימום הקבוע בתקנון המשמעתי- הרחקה של שנה בפועל, אותה ניתן לתרגם להרחקה לשני סמסטרים) ובלבד **שסמסטר הקיץ אינו נמנה עליהם** (ההדגשה של א.ח.) (באופן שפוטר את הנקבל מרישום ההרחקה בגיליון הציונים שלו. בהעדר אותן נסיבות משמעותיות ביותר לקולא אין זה ראוי גם שלאחר המרת סמסטר אחד בעבודות שירות, יוותר המורשע בעבירת ההונאה עם סמסטר הרחקה אחד בלבד בפועל. לשון אחר, יש לקבוע במקרה הרגיל (כלל שניתן להתבטא כן) הרחקה לשלושה סמסטרים כאשר אחד מהם ניתן להמיר לעבודות שירות.

דברים אלו של ערכאת הערעור מחדדים את שיקול הדעת שניתן לי בתפקידי זה. וכן מצווה היא (מטעמים אחרים אמנם) על אי הכללת סמסטר קיץ במניין הסמסטרים שבהם חל עונש הרחקה בפועל. ואם כך אז לא ייתכן שמחד סמסטר קיץ לא יכלול

בהרחקה ומאידיך לגבי נקבלים אחרים כמו במקרה זה כן יכלל. ההוראה אמורה להיות מוחלטת באופן שוויוני על כל הנקבלים.

אבאר את עמדתי

להבנתי, אי החלת עונש בסמסטר שכבר החל מבוסס על רציונלים של יציבות, וודאות, המשכיות, הסתמכות ומידתיות. נכון הוא שמבחינה פורמאלית המודל החמישי יילמד בסמטר קיץ המתקרב (22.7.2020), יחד עם זאת, החלה מיידית של העונש על סמסטר קיץ משמעה מחיקת כל מה שהשקיע ולמד הנקבל במהלך סמטר ב. וזה נראה לי מנוגד לעקרון אי ההחלה קרי- מבחינה פורמאלית סמסטר קיץ הוא מקבץ נפרד שניתן (וכך סבור ב"כ הקובלת המלומד) להתחיל בו את החלת העונש של הרחקה בפועל, אבל בנסיבות המקרה, וכפי שהדבר בא לידי ביטוי, בתגובת הנקבל-המורשע תביק זה, החלה מיידית של העונש על סמסטר קיץ, יסב לנקבל-המורשע, נזקים באופן לא מידתי, ואשר חורגת מהרציונל בדבר אי-החלת העונש במהלך סמסטר שכבר החל. והוא פגע ברצף הלימודי של הנקבל. בשל כך, ולאחר לבטים, איני מאמץ את עמדת הקבליה שביקשה כי הוענש ייחל מיידית ויכלול את סמסטר הקיץ שמתחיל בימים הקרובים (22.7.2020). כאמור, אני מחליט שעונש ההרחקה בפועל יחל בסמסטר א התשפ"א ויכלול את שני המסטרים א ו- ב בשנת התשפ"א.

סיכומי של עניין

לאחר הרשעת הנקבל, על פי הודאתו, בעבירות הונאה והפרת הוראות, ובהמשך לישיבה מיום 15.7.2020 וטיעוני הצדדים לעונש, ולאחר ששקלתי את כל השיקולים שהועלו על ידי שני הצדדים וכפי שהוצגו בדיון, ולאחר שפירטתי את ראייתי והשקפתי אודות הענישה ותזמונה, אני מחליט להשית על הנקבל את העונש שלהלן על שלושת מרכיביו המצטברים:

1. פסילת הקורס נשוא הקובלנה ("אופציות ומכשירים עתידיים").

2. הרחקה בפועל של הנקבל מלימודים למשך שני סמסטרים א ו-ב לשנת הלימודים הקרובה (התשפ"א), ומבלי אפשרות המרה בעבודות שירות.

3. הרחקה על תנאי של שני סמסטרים למשך שלוש שנים, באם יורשע הנקבל שוב בעבריה על פי תקנון המשמעת לרבות הפרת הוראות ו/או והונאה.

אציין כי, לאור נסיבות התזמון בהטלת העונש, הנקבל יוכל להשלים את המודל החמישי שנותר בהוראה שלו בקיץ הנוכחי.

ניתן היום, 17.07.2020, בהיעדר הצדדים

יפורסם ללא שם התלמיד

פרופ' אמיר חורי - ס. הממונה על המשמעת

